

Demeter Gyöngyvér

**A vidéki fiatalok munkaerő-piaci helyzete
az Alcsík kistérségben
(Egy szociológiai vizsgálat eredményeinek összegzése)**

I.

A kutatási populáció és a mintavételi keret

Az Alcsík kistérségben élő fiatalok életkörülményeinek felkutatásánál a mintavételi keretet a kistérség vidéki (Csíkszeredán kívüli) lakosságának 14–30 éves korosztálya képezte. Mivel a 14–19 éves korosztály élethelyzete, jövőjével kapcsolatos elképzelései az életkorból fakadóan egészen másak, mint a 20–30 éves korosztályé, amely már többnyire saját lábán, a szülőktől függetlenül boldogul, úgy a kvótás mintát, mint magát a kérdőívet is külön kezeltük. Minden településről annyi 14–19 és 20–30 éves fiatal került a mintába, amennyi a településen élő megfelelő korosztály aránya a kistérség összes településének abból a korosztályából.

Az anyagi keretek és a statisztikai feldolgozhatóság követelményeinek eleget téve, az 5 465 fő 14–30 életkor közötti fiatalnak megközelítőleg 10%-a, pontosan 500 fő került a mintába az arányoknak megfelelően. Így a kvótás minta elemszáma a következő lett: 206 fő 14–19 éves fiatal és 294 fő 20–30 év közötti fiatal.

A mintaelemek, vagyis a megkérdezettek az alábbi kritériumok szerint lettek kiválasztva:

- A kistérség megfelelő településén rendelkezzenek stabil lakóhellyel
- A fent említett életkor-kategóriába tartozzanak
- A megkérdezettek ne legyenek egy háztartásban élők
- A megkérdezettek legalább három háznyira lakjanak egymástól
- Megközelítőleg egyenlő arányban legyenek a különböző neműek.

Különböző objektív okokból eredően, az 500 fő helyett 495 főt sikerült megkérdezni, a mintának megfelelő alábbi felbontásban:

Település neve	20–30 éves	14–19 éves	Összesen
Csíksgyörgy	22	16	38
Menaság	8	5	13
Újmenaság	2	3	5
Bánkfalva	16	11	27
Kotormány	1	0	1
Egerszék	2	5	7
Pottyond	3	2	5
Csíksgyörgy	31	21	52
Fitód	5	3	8
Szentlélek	2	2	4
Mindszent	11	7	18
Csíksgyörgy	19	16	35
Kászonaltíz	5	4	9
Kászonújfalva	7	5	12
Jakabfalva	4	2	6
Kászonimpér	4	2	6
Kászonfeltíz	9	6	15
Csíksgyörgy	13	11	24
Csekefalva	14	11	25
Kozmás	16	13	29
Lázárfalva	6	4	10
Csíksgyörgy	28	20	48
Csatószeg	9	7	16

Település neve	20–30 éves	14–19 éves	Összesen
Tusnád falu	12	6	18
Újtusnád	13	7	20
Verebes	3	1	4
Tusnádfürdő	27	13	40
Összesen	292	203	495

II. A 20–30 éves fiatalok iskolázottsági szintje, elhelyezkedési lehetőségei

A felmérés adatai szerint a megkérdezett 20–30 éves fiatalok iskolázottsága alacsony, az iskolai végzettség nemek szerinti bontásban az alábbi képet mutatja:

	Iskolai végzettsége									Összesen
	befejezetlen általános	befejezett általános	szakmunkás, érettségi nélkül	szakmunkás, érettségi esti tagozaton	gimnázium	szakközépiskola	technikum	főiskola, felsőfokú technikum	egyetem	
Férfi	5 4,1%	10 8,2%	43 35,2%	9 7,4%	22 18,0%	19 15,6%	9 7,4%	2 1,6%	3 2,5%	122 100,0%
Nő	1 0,6%	4 2,5%	24 14,7%	10 6,1%	51 31,3%	42 25,8%	11 6,7%	11 6,7%	9 5,5%	163 100,0%
Összesen Átlag	6 2,1%	14 4,9%	67 23,5%	19 6,7%	73 25,6%	61 21,4%	20 7,0%	13 4,6%	12 4,2%	285 100,0%

Tehát a kérdezettek iskolázottságának jellemzője a gimnáziumot (25,6%), érettségi nélküli szakmunkásképzőt (23,5%) és szakközépiskolát (21,4%) végzettek dominanciája. Ugyanakkor megfigyelhető a nemek szerinti jelentős különbség, hiszen a magasabb szintű iskolák elvégzése sokkal inkább jellemző a nőkre. Ez a folyamat egy trendváltozást jelöl, amely szerint a vidéki nők sokkal inkább tekintik mobilitási csatornának az iskolát, mint a férfiak.

Ugyanakkor a megkérdezettek 58,6% valamilyen tanfolyamot elvégzett, ami azt mutatja, hogy az iskola elvégzése mellett fontosnak tartják a munkaerőpiac kihívásainak való megfelelést, amennyiben ezt rövid időtartam alatt el tudják érni.

Mindezek mellett a saját elhelyezkedési lehetőségeiket meglehetősen kedvezőtlenül ítélik meg:

	Gyakoriság	%
nagyon kedvezőtlen	42	14,4
kedvezőtlen	94	32,2
közepes	111	38,0
kedvező	41	14,0
nagyon kedvező	2	0,7
nem válaszolt	2	0,7
Összesen	292	100,0

Az eddigieket összefoglalva elmondható, hogy a középszintű iskolázottságra való törekvés fontos és tartósnak tűnő folyamatként jelentkezik az Alcsík kistérségben.

III.

A 20–30 éves fiatalok munkaerő-piaci helyzete

A szociológiai vizsgálat adatai szerint a munkanélküliség nagyon fontos probléma a vidéken élő fiatalok életében, hiszen ebben a korosztályban a megkérdezettek 63,5% már legalább egyszer volt munkanélküli. Tehát a munkanélküliség által érintettek köre nagyon nagy.

A népesség megoszlása társadalmi státusz szerint, nemek szerinti bontásban a következő:

	Nem		Összesen
	Férfi	Nő	
Állásban van	87 71,3%	117 71,3%	204 71,3%
Alkalmi munkás	8 6,6%	1 0,6%	9 3,1%
Munkanélküli járadékos	6 4,9%	8 4,9%	14 4,9%
Szociális segélyezett	3 2,5%	1 0,6%	4 1,4%
GYES-en van, főállású anya		15 9,1%	15 5,2%
Háztartásbeli		12 7,3%	12 4,2%
Eltartott (otthon van)	1 0,8%	3 1,8%	4 1,4%
Tanuló	7 5,7%	5 3,0%	12 4,2%

	Nem		Összesen
	Férfi	Nő	
Katona	2 1,6%		2 0,7%
Egyéb	8 6,6%	2 1,2%	10 3,5%
Összesen	122 100,0%	164 100,0%	286 100,0%

A táblázat adatait figyelve az tapasztalható, hogy figyelemreméltó csoportot alkotnak a GYES-en lévők, a háztartásbeliek és az eltartottak. Ez a lakosság 10,8%-át alkotja. Feltehetően, hogy ezeknek nagy többsége aktív szereplője lenne a munkaerőpiacnak, ha esélye lenne a piacra való bekerülésre. Tulajdonképpen a „rejtett munkanélküliség” jelenségével állunk szemben, egy olyan szereplővel, akit sem a hivatalos statisztikák, sem pedig maguk az alanyok nem tekintenek munkanélkülinek. A tényleges munkanélküliek kevesebb, pontosabban 6,3%-át teszik ki a megkérdezetteknek.

Miként már említettük, feltűnő csoportot alkotnak a tanulók. Mivel a vizsgált populáció a 20–30 éves korcsoport, meglepően kevesnek tűnik a 4,2% tanuló. A 2,4% egyetemista (7 fő), az 1% főiskolás (3 fő), valamint az egy-egy tanfolyamot és technikumot végző azt mutatja, hogy nem a tanulói státuson keresztül kerülnek vissza a fiatalok a munkaerőpiaci rendszerbe.

Ha a táblázat adatait a gazdasági aktivitás három gyűjtőfogalma köré csoportosítjuk (amelyek: foglalkoztatottak, munkanélküliek és inaktívok), akkor az alábbi arányokat kapjuk: foglalkoztatottak (állásban lévők és alkalmi munkások): 74,4%, munkanélküliek (munkanélküli járadékosok és szociális segélyezettek): 6,3%, valamint inaktívok (háztartásbeliek, eltartottak, tanulók, GYES-en lévők, katonák és az „egyéb” kategória): 19,3%.

A szociológiai szempont egy ettől eltérő kategorizálásra is lehetőséget ad, amely szerint a foglalkoztatottak csoportjába csak az állásban lévők tartoznak, a munkanélküliek csoportjába tartoznak az alkalmi munkások, a regisztrált munkanélküliek, valamint a háztartásbeliek, eltartottak és GYES-en lévők jó része. Ilyen módon a tényleges munkanélküliek aránya megnő, viszont ezt nem lehet pontosan meghatározni.

Munkaerő-piaci életútjuk alapján becsléseket tehetünk arra vonatkozóan, hogy az előzőekben felsorolt csoportokban mennyi a munkanélküliek aránya, vagyis azoké, akik visszatérnének a munkaerőpiacra, és mekkora az inaktívok aránya.

	Volt-e munkanélküli?		Összesen
	Férfi	Nő	
Állásban van	120 57,4%	89 42,6%	209 100,0%
Alkalmi munkás	7 87,5%	1 12,5%	8 100,0%

	Volt-e munkanélküli?		Összesen
	Férfi	Nő	
Munkanélküli járadékos	13 92,9%	1 7,1%	209 100,0%
Szociális segélyezett	4 100,0%		4 100,0%
GYES-en van, főállású anya	11 73,3%	4 26,7%	15 100,0%
Háztartásbeli	11 91,7%	1 8,3%	12 100,0%
Eltartott (otthon van)	3 75,0%	1 25,0%	4 100,0%
Tanuló	4 57,1%	3 42,9%	7 100,0%
Katona	2 100,0%		2 100,0%
Egyéb	6 60,0%	4 40,0%	10 100,0%
Összesen	181 63,5%	104 36,5%	285 100,0%

Miként az összesített adatokból kitűnik, a munkanélküliség problémájával a fiatalok 63,5%-a már megküzdött. A táblázat nyomán elmondható, hogy az alkalmi munkások 87,5%-a, a GYES-en lévők 73,3%-a, a háztartásbeliek 91,7%-a, az eltartottak 75%-a, a tanulók 57,1%-a, a katonák 100%-a már volt munkanélküli. Ezek alapján azt a becslést tehetjük, hogy ezen kategóriák háromnegyede és a tanulók fele vállalna munkát, ha lenne számára munkahely. Ezen becslések alapján a munkanélküliek aránya a 6,3%-ról 20–22%-ra ugrik. Tehát szociológiai megközelítésben a foglalkoztatottak aránya 71,3%, a munkanélküliek aránya 20–22%, az inaktívak aránya pedig 6,7–8,7% körül mozog.

Miként az alábbi táblázat mutatja, a munkanélküliség problémája a 20–24 éves korcsoportban intenzívebben jelentkezik. Ez azzal magyarázható, hogy a kezdeti munkavállalás korszakában a fiatalok több munkahelyen próbálkoznak, amíg úgymond „megtalálják a helyüket” és ez az út munkanélküli periódusokon át vezet.

	Korcsoportok		Összesen
	25–30 éves	20–24 éves	
Állásban van	115 75,2%	95 68,3%	210 71,9%
Alkalmi munka	2 1,3%	7 5,0%	9 3,1%

	Korcsoportok		Összesen
	25–30 éves	20–24 éves	
Munkanélküli járadékos	6 3,9%	8 5,8%	14 4,8%
Szociális segélyezett	1 0,7%	3 2,2%	4 1,4%
GYES-en van, főállású anya	10 6,5%	5 3,6%	15 5,1%
Háztartásbeli	9 5,9%	3 2,2%	12 4,1%
Eltartott (otthon van)	1 0,7%	3 2,2%	4 1,4%
Tanuló	2 1,3%	10 7,2%	12 4,1%
Katona		2 1,4%	2 0,7%
Egyéb	7 4,6%	3 2,2%	10 3,4%
Összesen	153 100,0%	139 100,0%	292 100,0%

A munkaügyi megközelítés a munkanélküliek túlságosan alacsony arányát mutatja (a 2000-es évre a megyei munkanélküliségi ráta 9%-os volt és ez az országos 9,9%-nál is kevesebb), ezért nagyon fontos a szociológiai szempont figyelembe vétele.

A férfiak és nők munkanélküliség által való érintettsége között nincs jelentős eltérés, hiszen a férfiak 62,7%-a volt munkanélküli, a nőknek pedig a 64%-a.

Az iskolai végzettség és a munkanélküliséggel való érintettség között nem mutatható ki szoros összefüggés, vagyis a magasabb iskolázottsági szint nem garanciája a munkanélküliség elkerülésének. Az alábbi táblázatból kitéjük, hogy bár a legalacsonyabb végzettségűek kategóriájában jelentkezett leggyakrabban a munkanélküliség, az egyetemmel végzett fiataloknak is több mint a fele volt már munkanélküli.

	Volt-e munkanélküli?		Összesen
	Igen	Nem	
Befejezetlen általános	5 83,3%	1 16,7%	6 100,0%
Befejezett általános	5 38,5%	8 61,5%	13 100,0%
Szakmunkás, érettségi nélkül	45 66,2%	23 33,8%	68 100,0%

	Volt-e munkanélküli?		Összesen
	Igen	Nem	
Szakmunkás, érettségi esti tagozaton	12 66,7%	6 33,3%	18 100,0%
Gimnázium	52 71,2%	21 28,8%	73 100,0%
Szakközépiskola	41 66,1%	21 33,9%	62 100,0%
Technikum	9 47,4%	10 52,6%	19 100,0%
Főiskola, felsőfokú technikum	5 38,5%	8 61,5%	13 100,0%
Egyetem	7 58,3%	5 41,7%	12 100,0%
Összesen	181 63,7%	103 36,3%	284 100,0%

Nyilván sokat számít a végzettség, viszont amennyiben ez nem felel meg a munkaerőpiac követelményeinek, azok a fiatalok, akik nem tudtak váltani, munkanélküliekké váltak.

A jelenleg munkanélküli segélyben és társadalmi segélyben részesülők gimnáziumot végzettek és érettségi nélküli szakmunkások, a GYES-en lévők, háztartásbeliek és eltartottak többsége is ilyen végzettséggel rendelkezik.

Míndezekből tehát világosan kitűnik, hogy a munkanélküliség által érintettek köre nagyon nagy, mindazok ellenére, hogy a jelenlegi állapot talán mást mutat. Erre többféle magyarázat is létezik, amelyek közül talán a legfontosabb, hogy az alkalmazások között rövidebb-hosszabb ideig munkanélküliségi állapotok lépnek fel. Ez lehet önként vállalt munkanélküliség (pl. külföldi feketemunka), de lehet kényszerű fizetetlen szabadság is a munkaviszony megtartása mellett. Elmondható, hogy a munkanélküliség a megkérdezettek több mint 50%-ának életében nyomot hagyott. Feltételezhetjük azt is, hogy ha a helyi közösségek előtt a munkanélküliség nem lenne presztízsvesztéssel járó állapot, a bevallott munkanélküliség aránya jóval nagyobb lenne. Mindezek azt mutatják, hogy a vidéki fiatalok pontosan érzékelik a munkaerőpiac kihívásait, a munkanélküliség veszélyét.

A felvétel során arra is rákérdeztünk, hogy hány éves korban fejezték be tanulmányukat. A válaszokból kiderült, hogy a legtöbben 18 évesen fejezték be az iskolát (a többi megszűlésok a Gauss-görbét követik), viszont csak később, 1-2 év elteltével álltak először munkába.

Ezt látszik igazolni az a tény is, hogy a 14–19 éves mintán végzett felmérés adataiból kiderül, hogy a munkanélküliek 87,5%-a (a megkérdezettek 5%-a) 18–19 éves.

Az első munkába állásuk óta a 20–30 éves vidéki fiatalok 31,2%-a megmaradt az első munkahelyénél, viszont egy másik, 60,7%-ot kitevő csoport más munkahelyen is próbálkozott.

Hány munkahelye volt az első munkába állása óta?	Gyakoriság	%
Ugyanaz a munkahelye	91	31,2
Egy	51	17,5
Kettő	75	25,7
Három vagy annál több	51	17,5
Nem válaszolt	24	8,2
Összesen	292	100,0

Ez is igazolni látszik azt a feltételezést, amely szerint a megfelelő munkahely megtalálásában több munkahelyen és néhány munkanélküli időszakon át vezet az út a vidéki fiatalok számára.

Összegzésképpen elmondható, hogy az adatok a munkanélküliségi folyamat tartóssága mellett szólnak, hiszen a teljes gazdasági szerkezetváltás még mindig nem zajlott le. Ugyanakkor azt is mutatják, hogy a magas iskolai végzettség sem biztosít teljes védeltséget ezzel a folyamattal szemben és az a mentális, érzelmi és erkölcsi terhelés, amely a munkanélküliséggel jár, nemcsak az egyéneket, hanem a családokat, az elsődleges vonatkozási csoportokat és a helyi közösségeket is egyaránt sújtja.

IV. Összegzés

A 2000 decemberében, az Alcsík Kistérségi Társulás megbízásából a térség fiataljai körében készített felmérés munkaerő-piaci részének összegzéseként elmondható:

- a középszintű iskolázottságra való törekvés fontos és tartósnak tűnő folyamatként jelentkezik a térség fiataljai körében
- a munkanélküliség problémája a 20–24 éves korcsoportban intenzívebben jelentkezik, mint a 25–30 éves korcsoportban
- a férfiak és nők munkanélküliség által való érintettsége között nincs jelentős eltérés
- a magasabb iskolázottsági szint nem garanciája a munkanélküliség elkerülésének
- a munkanélküliség által érintettek köre nagyon nagy, a megkérdezettek 63,5% már legalább egyszer volt munkanélküli
- ha a helyi közösségek előtt a munkanélküliség nem lenne presztízavesztéssel járó állapot, a bevallott munkanélküliség aránya jóval nagyobb lenne
- a legtöbb fiatal 18 évesen fejezte be az iskolát, viszont csak később, 1–2 év elteltével állt először munkába
- a munkanélküliség egy súlyos és folyamatosan létező probléma a vidéki fiatalok életében.